

Undervisningens vad – ämnesdidaktiska perspektiv på innehållsfrågan

Angela Marx Åberg & Torsten Löfstedt

Vad är innehållet i undervisningen? – den didaktiska triangelns vad-fråga – är en central ämnesdidaktisk frågeställning, vars svar i hög grad formuleras i en ämnestradition. I ett alltmer föränderligt samhälle, där innovationer sker inte över generationer utan inom en och samma generation krävs dock en reflekterad och kritisk värdering av innehållet i skolans ämnen.¹ Hur behöver ämnenas innehåll formuleras och omformuleras, om målet är att utbilda och rusta elever och studenter med nödvändig kunskap och handlingsberedskap för det nuvarande och det kommande samhället?

Svaret på frågorna vad som ska utgöra undervisningens innehåll och vilka principer som styr urvalet bestämmer vilken kunskap som eleverna i ämnesundervisningen tänks tillägna sig,² vilket påverkas av olika aktörer. I skolundervisningen formuleras varje ämnes centrala innehåll i kurs- och ämnesplaner. Det finns dock ett ganska stort utrymme för lärarens val av undervisningsteman och undervisningsmaterial, där valet av läromedel och andra undervisningstexter spelar en stor roll för det kunskapsinnehåll som representeras i undervisningen. Även nationella prov har en styrande påverkan på undervisningens innehåll. I högskoleundervisning är frågan mer fri att formuleras i kursplaners mål och kurslitteratur.

Inom Centrum för Ämnesdidaktisk Forskning inom Konst och Humaniora (CÄHL) vid Linnéuniversitetet har vi arbetat med den gemensamma vad-frågan och tagit oss an den utifrån olika ämnesinriktningar: bild, engelska, historia, moderna språk, musik, religionskunskap, samhällskunskap och svenska. I detta temanummer av *HumaNetten* publiceras några av de bidrag som tillkommit i detta sammanhang.

Frågan om undervisningens vad har tolkats olika i de skiftande ämnena, beroende dels på hur centralt läromedlet är för innehållsrepresentationen, dels på ämnets karaktär.

I historia och religion spelar läromedlen en stor roll för den bild som skapas av kunskapsinnehållet och den inriktning kunskapen får. I språkundervisning är valet av undervisningsmaterial utifrån styrdokumentet friare, men frågan om innehåll och textval inte desto mindre viktig. Även i högskoleundervisning är kunskapsinnehållet kopplat till det material som används.

¹ Jfr Hartmut Rosa (2014), *Acceleration, modernitet och identitet: tre essäer*. Göteborg: Daidalos.

² Daniel Sundberg (2021), *Svenska läroplaner: läroplansteori för de pedagogiska professionerna*. Lund: Studentlitteratur, s. 39.

Nedan ges en kort introduktion till bidragen som är kopplade till temat Undervisningens vad.

I Angela Marx Åbergs bidrag ställs frågan om språkundervisningens innehåll på ett övergripande plan. När ämnens kursplaner i den omfattande skolreformen 2011 försågs med ett centralt innehåll: vilket innehåll angavs då för språkundervisningen i ämnet Moderna språk? För vilka tematiska områden ska elever i svensk skola lära sig ett främmande språk? I bidraget genomförs en analys av gällande läroplaner (2021/2022) och processen för hur urvalet av ämnets innehåll kan ske diskuteras.

Frågan om tematiska områden för språkundervisningen berör också valet av texter som används. Mångfalden av engelskspråkiga kontexter och mångfalden av mänskliga erfarenheter leder till frågan vad och vem som representeras i de litterära texter som läses av engelskämnets elever och studenter. Anna Thybergs bidrag utgör en utförlig diskussion av kriterier för val av litterära texter i engelskundervisningen, där hon berör ämnets roll att ge utrymme för marginaliserade gruppers erfarenheter genom textvalet. En annan central diskussionspunkt är det student- och elevinkluderande perspektivet: Hur kan vi engagera studenter i textvalsprocessen och hur kan deras nyfikenhet väckas och förutfattade meningar utmanas så att samtal om texterna och om andras läsning blir viktiga och nödvändiga?

Läromedel ger ett betydande bidrag till att forma det som utgör ett ämnes innehåll och behöver diskuteras i förhållande till de mål som formuleras i kursplaner och läroplaner och till de ämnesdiscipliner som skolämnena står i relation till. Torsten Löfstedt undersöker i sin artikel i vilken mån och på vilket sätt läromedel i religion behandlar den historiske Jesus. Med en standpunkt i forskning om Nya testamentet argumenterar han för att den historiske Jesus inte bör behandlas i större omfattning, bl.a. med argumentet att källmaterialet är alltför tendentiöst för att det ska vara möjligt att inom ramen för religionskunskapsundervisningen rekonstruera den historiske person som döljer sig bakom evangeliernas berättelser.

Magnus P.S. Perssons undersöker i vilken mån historiska läromedel bidrar med underlag för elevers förklaringar av historiska skeenden, som utgör en central del av historiskt tänkande. Med utgångspunkt i van Dries och van Boxtels teoretiska ramverk analyseras sju läromedel för kursen Historia 1b på gymnasiet med avseende på vilket underlag de ger för förklaringar av det kalla krigets start, med fokus på källor, kontextualisering och frågor.

I det sista bidraget inom temat "Undervisningens vad" är det en alternativ form av läromedel i form av ett rollspel som undersöks. Sammanhanget är ämneslärarutbildning i ämnet samhällskunskap, som i sig utgörs av minst tre olika discipliner, där ekonomiinnehållet av studenter ofta betraktas som svårt och abstrakt. I artikeln diskuteras betydelsen av samhällsekonomiska kunskaper, vilket ämnesdjup inom nationalekonomi som lärare i samhällskunskap kan behöva nå och vilket bidrag till blivande samhällskunskaps-

lärares ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper som rollspelet Utopias samhällsekonomi kan utgöra.

Genom de olika studierna synliggörs den mångfald på perspektiv som kan anläggas på vad-frågan och därigenom den komplexitet som präglar den, samt vilka likheter och skillnader som föreligger mellan olika ämnesdidaktiska angångssätt att besvara frågan om kunskapens innehåll och hur den representeras i undervisningen.